

dežela ničesar storila, da bi gmotni položaj učiteljstva izboljšala, pač pa po salomonski modrosti zakone tako zasukala, da je učiteljstvu dohodke skrčila. Na videz je na primer število višjih plačilnih razredov pomnožila, a zato pa odščipnila stanarino in opravilno doklado. Srečnim se mora prištevati oni učitelj, ki je s 15. službenim letom povišan v II. plačilno vrsto, za I. razred ima časa dovolj, zakaj siv bo in onemogel, ko ga zadene sreča, da ga pomaknejo v najvišjo plačilno vrsto.

Čestokrat se to zgodi na pragu njegovega upokojenja — v 40. službenem letu, ako mu je bila božja previdnost mila, da je dočakal ravno navedeno dobo. Ali je mogoče potemtakem učitelju sebe in družino stanu primerno preživljati? Najpreprosteji človek jasno odgovori: Ni mogoče! Pogosto se trdi, tudi v visokih krogih, da je življenje na kmetih ceneje. Morda nekda v tistih zlatih časih, a sedaj je vse za nekaj odstotkov dražje in slabše nego v mestu.

Učitelj se prištevava omikanim stanovom, torej so tudi njegove potrebe večje od navadnega delavca. On potrebuje boljše hrane, pa tudi mora napredovati v duhu časa, saj tako velewa tudi šolski zakon. Nabaviti si mora potrebnih časopisov in knjig. Kaj pa mila mu družina? Skrb mu mora biti, jo stanu primerno izobraževati. Koliko stané šolanje dece na mestnih šolah, vedo povedati oni gg. kolegi, ki tam šolajo kar po 2—3 otroke. Res, občudovanja vredni so oni očetje-učitelji, ki zmagojujejo tako silno breme! Nekoč je pisec tega članka vprašal tovariša, zakaj se nikamor ne prikaže med svet? »Ne morem!« je bil kratek odgovor, na obrazu mu je bilo brati pomanjkanja, zakaj šolal je dva svoja otroke v mestu in mesečno dobival 90 K. Vsak lahko izračuna, koliko je ostalo za njega in družino na domu. Vrhutega se učiteljskim sinovom najrajša zapirajo vrata konviktov, kjer bi mogli dobivati preskrbovanje brezplačno. Gospodje, ki ste gluhi milim prošnjam učiteljev, njih udov in sirot, boste odgovarjali pred sodnim stolom za mnoge zločine, ki ste jih zakrivali! Ali je čuda, da toliko mladih učiteljev lega v najboljših letih v grob?

Učiteljstvu pa že zadostuje, če so mu poslanci naklonjeni, saj tako vedno zatrjujejo. Ali tudi ta naklonjenost je postala moderna fraza. Menda je vsakemu znano, kaj se je uganjalo in po čegavi inicijativi po sprejetju decembrskega zakona v l. 1902. In zakaj? Iz prevelike naklonjenosti do učiteljstva!

Poleg uboštva mora učiteljstvo pogosto slišati očitaje: »Šola je draga in ne dosega svojega smotra.« Šola ni draga, ampak nevednost je najdražja v deželi. Kdor pa pravi, da šola ne dosega svojega namena, je pravi nevednež in, če hočemo, tudi hudobnež! Prosim, vzemimo koledar družbe sv. Mohorja v roke in pogledimo imenik l. 1869. in imenik l. 1903. Kaka velikanska razlika! V Gorici je takrat izhajal en sam tednik »Domovina«, a dnevnika ni premogla vsa Slovenija. Danes izhaja v Gorici več časopisov kot prej v vsej Sloveniji! Ali je danes ljudstvo imoviteje? Menda ne, saj se vedno trdi, da je dežela vedno ubožnejša. To je sad nove šole, ki je povzdignila svoje učence na tisto stopnjo, da so mogli svoje izobraževanje izpopolnovati (§ 1. šol. zak.). Koliko je danes državnih uradnikov, ki niso pohajali v drugo šolo nego v ljudsko. Še pred malo leti so dohajali mladeniči iz drugih pokrajin, osobito iz Češke, v našo deželo službovat kot žandarji, a danes imamo

po največ domačih fantov. Kaj pa obrtnija? Ta se sicer polagoma razvija, a danes imamo, hvala Bogu, obrtnikov-Slovencev za vsako stroko. Kdo je vse to povzročil? Ne malo tudi ljudska šola. Ona je preobrnila ves starokopitni red, ona se da primerjati oni dobi, ko je začel grmeti strelni prah. Viteštvo je izgubljalo svojo veljavo in sedaj se izgublja nevednost in raste omika. Šola je draga, doklade za šolo so neznosne, slišimo pogosto iz ust davkoplačevalcev, češ: šola jih spravi na boben.

Da, da, na boben bi prišli davkoplačevalci, ako bi šol ne bilo! Kje bi bilo kruha za milijone ljudi, ki se danes preživljajo z raznimi obrti. Ali bi jih morda preživljalo domače polje? Dežela bi gmotno in moralno propadla, posestva bi prehajala v last oderuhov in tujec bi gospodaril po naši lepi pomovini. Žalosten zgled so nam Poljska in tožna Istra! Šola torej ni draga, pač je pa nevednost najdražja. Deželi, ki svoje učiteljstvo dobro plačuje, vrača šola z obilnimi obrestmi posojeno glavnico. Naša dežela se žal, ne more prištevati k najbogatejšim, a tudi k prav najubožnejšim ne. V kratkem se nam odpre zveza z drugo železnico, tedaj se more tudi uspevanje naše dežele dvigniti, okoristiti se ga mora dežela, ako bo zato zmožna, drugače nas prehite tujci, ki nam odneso najboljše deleže. Blaginje pa je pričakovati le tedaj, ako bo ljudstvo zadostno izobraženo. Ničev je torej izgovor: dežela je uboga, svojega učiteljstva ne more stanu in času primerno plačati. Ako so našli viri za manj važne in manj nujne potrebe, jih dobe tudi, da dežela uredi učiteljske plače tako, da bodo odgovarjale stanu in koristi.

Vsak vinar, ki ga dežela izda za šolstvo ni zavržen, ampak je naložena glavnica, ki nosi bogate obresti.

Glavna skupščina „Saveza hrvatskih učiteljskih društava“.

(Dalje).

Predsednik je dal besedo Josipu Biničkemu, ravn. učitelju v Nikincih.* Ta je obširno razmotrival o § 152. šol. zakona iz l. 1888., ki pravi, da se učiteljica, če se omoži, mora odreči svoji službi in da tista, ki služi čez 5 let, dobi odpravnino v vsoti enoletne plače. — S tem paragrafom se je storila velika krivica našim dičnim hrvaškim učiteljicam. Govorili so na vsa usta, da omožena učiteljica ne more vspešno vršiti svojega posla, ker se temu upirajo materinske in porodične brige. Reklo se je tudi to, da je omoženi učiteljici treba odvzeti službo tudi zaradi tega, da bi druge došle do kruha. Končno so rekli, da je omožena učiteljica v blagoslovljenem stanju pravi škandal za šolsko deco! To je bil udarec v lice prave krščanske morale. (Tako je!) Saj otroci tudi doma vidijo drago majčico v blagoslovljenem stanju, a se ne pohujšujejo nad tem, temveč jo ravno tako kakor prej ljubijo in spoštujejo ...

Nato govornik razklada, zakaj je on in ž njim vsi, ki cenijo osebno prostost in moralna prava človeška, proti §-u 152.

Učiteljice so enako izobražene kakor učitelji in imajo enake dolžnosti. One sodelujejo z nami enako neumorno in požrtvovalno na polju hrvaške prosvete. Vidimo jih kot tajnice, blagajnice, odbornice itd. zraven učiteljev v vseh vrstah

* Ta govor naj pazno prečitajo naše čislane kolegije. Uredn.

naših kulturnih društev in na kulturnem polju tudi kot znamenite pisateljice in pesnice. V vrstah naših učiteljic so: Jambrišakova, Pogačičeva, Belovičeva, Truhelka, Basarička, Fabkovička, Glembayeva itd., ki se odlikujejo na prosvetnem polju. Ker pa je tako, da so naše hrvaške učiteljice enako svetlega uma in poštenega srca kakor učitelji, je tedaj povsem opravičeno, da so učiteljice enake z učitelji v vsem, posebno pa tudi v najsvetejšem svojem pravu z ozirom na možitev in službo.

Življenje je dokazalo, da je mati najboljša učiteljica in odgojiteljica mladine, in to je povsem razumljivo. Ta ona, ki sme ljubiti in ljubljena biti in sme slobodno nositi sveti plod ljubezni materinske pod svojim sreem, in se z istim s ponosom pokazati pred človeštvom, bo tudi najuspešnejše vzgajala, ker je nji glavno vzgojno sredstvo sveto materinsko čuvstvo, kakor tudi blažena sreča in žarka ljubav porodnice. V njenih prsih bije toplo materinsko srce, a njena sveta duša je neizcerpen vrelec ljubezni in blaženstva, iz katerega čarobnega vira morejo uživati njena in tuja deca. Mati je mati, ona je najboljša učiteljica in odgojiteljica mladini. (Odobrovanje od vseh strani).

Zli § 152. tira iz šole in od vzgoje najinteligentnejše hrvaške matere — omožene učiteljice. Jaz se popolnoma strinjam z naprednim madžarskim pedagogom Gero Somogyjem, pa se ne borim samo za to, da morejo omožene učiteljice službovati, temveč zahteval bi radi vzgojnega vspeha v naših šolah, da se vsaka učiteljica najprej omoži, pa se po možitvi šele spusti v svetišče šolskega dela.

Drugače je stvar z učiteljico, ki ji visi nad glavo § 152., ki jo sili na večno devištvo. Sirota se je izobrazila edino za učiteljico, ona je žrtvovala svoja mlada leta samo za to, da postane učiteljica. Ali komaj pride do svete službe učiteljske pride tudi mati priroda s svojimi zahtevami. Mlada učiteljica je diven otrok božjih rok. Tudi ona je rožni popek, ki se po stalnih božjih zakonih razvija, ki mora cveteti, odeveteti in donesti zahtevan sad.

In mlada učiteljica je devojka, ki se mora omožiti, ker jo na možitev sili sam Bog, ki jo je storil žensko. Pa kako naj se omoži?

Znano je, da so dandanes ljudje čudnih nazorov, vsi sami materijalisti, ki malo marajo za svetli um in pošteno srce, temveč se poleg biblijskega Arona klanjajo „zlatemu teletu“, iščejo pri ženitvi dote, pa dote in zopet dote, in to svojo lepo doto je potrosila učiteljica za svojo naobrazbo. Tako ta § 152. ubija; sili mlado učiteljico, da se za vedno odreče ženski prirodi in svoji nalogi. Ona se, sirotica, bori, često obupno bori; ali priroda ne popušča, in zakoni božji zmagujejo. V tej obupni borbi pade mnoga mlada učiteljica, in ljudje brez srca vpijejo nanjo: „Propalica je, propalica!“ Mnogokrat je pa resnica, da so ti moralni kričachi stokrat propalejši, ker oni grešijo prostovoljno, a ona je ubožica zagrešila pod pritiskom prirodnega zakona.

Taka sirota gleda s svojimi očmi, kako se slobodno oženi tako črv v prahu kakor ptica v zraku. Vsi stvori zemeljski povsem prosto uživajo s čarobnega drevesa zakonske sreče, samo učiteljico stavijo ljudje izven občne postave matere prirode, in to samo zato, ker je — učiteljica.

Moglo bi se mi reči, da § 152. ne krati možitve našim učiteljicam, samo ne dopušča, da ostanejo nadalje v službi. Dokler jemlje ta paragraf učiteljici po omožitvi krvavo zasluženi kruh in službo, za katero se je skoraj vso dobo svojega življenja pripravljala, je on uvedel prisilni celibat za

naše učiteljice. Čitam v sv. pismu, da so tudi taki, ki hočejo zaradi nebeškega kraljestva ostati neoženjeni... (Mat. 19. 12) ali tako devištvo se prepusti prosti volji poedincev. Devištvo pa, ki se usiljuje, ne vodi do slave kraljestva nebeškega. (Veselost.)

Dobro je znano in tudi v prirodnih zakonih utrjeno, da najlepši dnevi mlade učiteljice minejo v vedni brigi na omožitev. To so pa tudi dnevi njenih peklenskih muk, v teh dnevih pretrpi mlada učiteljica strašno očistilišče, vedno misleč samo na svojo možitev, a nikdar ne na šolo. Ako se ji posreči, da se omoži, mora naš stan ostaviti, ako pa se ne omoži, potratí ona lepo število let z idealom svoje možitve, a zato ves čas spava njena pedagogika trdo spanje pravičnika, in to je velika škoda za učiteljski stan in za šolstvo. Nasprotno postane omožena učiteljica po svoji omožitvi zadovoljna, prirodní proces je zanjo srečno dovršen in ona more brez vsake zapreke sodelovati v stanovskem poklicu.

Razen omenjenih moralno-pravnih in posebnih stanovskih razlogov moram navesti tudi materijalno škodo, ki jo trpi naš stan po § 152. V prvi vrsti se ne morejo naše vredne učiteljice omožiti z učitelji in profesorji, in tako spojivši dve službi osnovati srečne učiteljske obitelji. Ako se učiteljica omoži z učiteljem, smatram jaz to kot veliko srečo. — V našem stanu bi se moralo osnovati več takih srečnih učiteljskih rodov, to bi bila ne samo moralna, temveč tudi velika materijalna dobrota za učiteljstvo.

Govornik je nato na podlagi števil in tabel dokazal tudi nepravilnost § 152. v gmotnem smislu ter končal svoje predavanje z vzklikom: „Stran s § 152. in živele naše dične naše vredne in napredne družice, učiteljice hrvaške!“

Opomba: Iz obširnega govora smo povzeli le posamezne stavke, ker nam prostor ne dopušča priobčiti zanimiv govora v celoti. Če se zanima kdo za ves govor, ga najde v štev. 32. letošnjega „Napretka“. Četudi so na Hrvaškem druge razmere kakor pri nas, vendar je referat aktualen.

(Dalje.)

Dopisi.

Koroško.

Iz Lješ pri Prevaljah pišejo: Tretji deželni jezik, to je jezik mutcev, bodo morali uvesti na naši (dvorazredni) do zdaj utrakvistični šoli; zakaj otroci so v vsi Sloveni, učitelj in učiteljica pa trda Nemca! Otroci ne razumejo nemški, učitelja pa ne slovenski, in ako se hočejo porazumeti, ne preostaja jim drugega, kakor da si pomagajo kakor mutci — s kazanjem. Ubogi učitelji, še bolj ubogi otroci! Kakšni pač bodo uspehi? Škoda, da ni zdaj kje kaka svetovna razstava, da bi tam razstavili to čudno fabriko, v kateri se v najkrajšem času iz Slovencev delajo Nemci, iz probujenih, ukaželnih otrok, zabiti, neobčutni — butci. Ves svet bi se zanjo zanimal in bi strmeč občudoval velike misli in zdrava, pametna pedagoška načela našega deželnega šolskega sveta in njegovo blagočuteče srce za nas Slovence. Naš deželni šolski svet bi dobil gotovo prvo darilo. Tem gospodom se pač srce smeje, ko nam krvavi!

Dodatno k temu poročajo: Zgodila se je izpremembra. Novonastavljena učiteljica gđc. Olga Jaric, ki je slovenščine popolnoma nezmožna, a je morala vzlic vsemu protivenju sprejeti pouk v prvem razredu, je sedaj vendar prestavljena iz Lješ na „nemško“ šolo v Prevaljah. Trebalo je nekaj